

LANDENRAPPORT NEDERLAND

Dit rapport biedt een samenvatting van de wetten en beleidslijnen met betrekking tot het recht van kinderen zonder papieren op gezondheidszorg, onderwijs en huisvesting in Nederland. Ook wordt de situatie in de praktijk besproken: hebben kinderen die zich in een irreguliere migratiesituatie bevinden - dat zijn kinderen van migranten zonder papieren en kinderen die zelf ongedocumenteerd zijn - werkelijk toegang tot deze rechten?

Doelstellingen:

Dit rapport werd opgesteld in het kader van een twee jaar durend project getiteld 'Strategieën ontwikkelen om kinderen zonder papieren beter te beschermen in Europa'. Dit project heeft als doel om het bewustzijn aan te wakkeren over de moeilijkheden die deze kinderen in een irreguliere migratiesituatie ondervinden om toegang te krijgen tot hun basisrechten: het recht op onderwijs, gezondheid en huisvesting in Europa. Daarnaast wil het project strategieën uitstippelen om deze problemen aan te pakken.

Methodologie:

Gedurende tien jaar van dagelijkse opvolging en pleitbezorging voor de rechten van migranten zonder papieren, neemt PICUM een gevaarlijke trend waar naar uitholling van de rechten van kinderen in een irreguliere migratiesituatie.

WIE ZIJN 'KINDEREN IN EEN IRREGULIERE MIGRATIESITUATIE'?

'Kinderen in een irreguliere migratiesituatie' zijn kinderen van wie het leven beïnvloed wordt door een irreguliere migrantenstatus.

Het gaat om een diverse groep. Het kan gaan om kinderen met een irreguliere migrantenstatus - de zogenaamde 'ongedocumenteerde' kinderen of kinderen zonder papieren. Het is ook mogelijk dat de ouder(s) of andere voogd(en) van deze kinderen ongedocumenteerd zijn, wanneer zij bijvoorbeeld illegaal het land zijn binnengekomen of wanneer de verblijfsvergunning of het visum van het gezin verlopen is. Ook is het mogelijk dat ouders wel een reguliere migrantenstatus hebben, maar dat hun kinderen, wanneer zij bijvoorbeeld naar Europa komen om herenigd te worden, toch niet binnen het officiële kader van de gezinshereniging passen. Kinderen die in Europa geboren zijn, kunnen ook ongedocumenteerd zijn omdat hun ouders dat zijn.

Kinderen met een irreguliere migrantenstatus zijn soms kinderen die zelf wél over een reguliere status beschikken, maar van wie de ouders ongedocumenteerde migranten zijn. Het is bijvoorbeeld mogelijk dat kinderen hun burgerschap krijgen door één ouder of door de nationaliteitswetgeving op basis van de geboorte. In sommige landen, zoals Frankrijk en Ierland, worden kinderen niet geacht papieren te hebben tot de leeftijd van respectievelijk 18 en 16 jaar. De term 'kind zonder papieren' bestaat er eenvoudigweg niet. Vast staat dat kinderen altijd gebukt gaan onder de irreguliere migrantenstatus van hun ouders.

Kinderen zonder papieren kunnen ook naar hun families in Europa worden gestuurd op zoek naar betere leefomstandigheden, of zijn mogelijk weggelopen en daardoor alleenstaand. Sommige kinderen worden naar Europa gesmokkeld, alleen of met hun gezin, en zijn daardoor ongedocumenteerd. Dit project richt zich op kinderen die met hun gezin samenleven en op hun toegang tot elementaire sociale rechten. Er bestaat verontrustend weinig informatie over deze kinderen en over de manier waarop zij getroffen worden door het migratiebeleid - zij leven vaak in extreem precaire omstandigheden zonder enige toegang tot de elementaire sociale rechten. De meeste EU-landen beschikken al over een opvangnet, hoe ontoereikend ook, voor niet-begeleide kinderen of kinderen die gescheiden zijn van hun ouders en voor slachtoffers van kinderhandel. Daarom zal dit project niet ingaan op de specifieke problemen die deze groepen kinderen ondervinden. Toch ondervinden ook deze gescheiden kinderen die zich buiten het ontvangtcircuit voor alleenstaande kinderen bevinden en die onzichtbaar blijven voor de sociale diensten, alsook voor slachtoffers van kinderhandel alvorens zij geïdentificeerd worden, grote moeilijkheden om hun elementaire sociale rechten te laten gelden.

Het project is gericht op het recht op onderwijs, gezondheidszorg en huisvesting omdat deze rechten fundamenteel zijn in de ontwikkeling van een kind. Hoewel deze elementaire sociale rechten van cruciaal belang zijn voor het kind, hebben kinderen die in een irreguliere migratiesituatie verkeren en in Europa leven vaak geen toegang tot deze rechten. Dit is in grote mate het geval voor kinderen die met hun gezin samenleven en in mindere mate voor kinderen die onder de rechtstreekse zorg van de Staat verkeren. Kinderen zullen zich alleen veilig en goed kunnen ontwikkelen als hun basisrecht op onderwijs, gezondheidszorg en huisvesting gegarandeerd wordt.

Via een reeks intensieve nationale workshops in zeven landen - België, Frankrijk, Italië, Nederland, Polen, Spanje en het Verenigd Koninkrijk, krijgen deelnemers een beter inzicht in de problematiek van kinderen in een irreguliere migratiesituatie en hun toegang tot de basisrechten van onderwijs, gezondheidszorg en huisvesting per land. Zij kunnen vervolgens concrete strategieën uitwerken om een aantal aangekaarte problemen aan te pakken.

In Nederland werd besloten dat de toegang tot huisvesting het dringendste probleem was voor ongedocumenteerde kinderen. Daarom richt de workshop **'Strategieën ontwikkelen om kinderen zonder papieren in Nederland beter te beschermen': zich op de lokale opvang van ongedocumenteerde gezinnen'** en op strategieën die lokale overheden kunnen uitwerken om het recht op huisvesting van deze ongedocumenteerde gezinnen te realiseren. We zijn verheugd dat de gemeente Utrecht zijn medewerking heeft verleend aan de organisatie van de workshop, samen met projectpartner Defence for Children International Nederland.

De zeven landen werden geselecteerd op basis van het feit dat zij een goede afvaardiging vormen van de Noord-, Zuid- en Oost-Europese regio's en tevens een gezonde mix van oude en nieuwe EU-lidstaten met verschillende sociale welvaartsmodellen. Het is de bedoeling dat de concrete nationale aanbevelingen en de bevindingen van het onderzoek waar mogelijk worden veralgemeeniseerd naar een Pan-Europese toepassing en waar nodig aangepast aan de regionale verschillen. Er zal een leidraad worden opgesteld om de initiatieven te ondersteunen die ervoor zorgen dat deze kinderen met een irreguliere migrantenstatus in alle lidstaten en op Europees niveau toegang krijgen tot hun basisrechten. Deze leidraad zal worden gepresenteerd op een Europese conferentie in januari 2013. Hij zal gebruikt worden om de voortdurende pleitbezorging van PICUM en haar partners vorm te geven en te ondersteunen.

Het project 'Strategieën ontwikkelen om kinderen zonder papieren in Europa beter te beschermen' is gebaseerd op de belangrijkste

conclusies uit een eerder onderzoek dat werd opgenomen in het rapport dat PICUM in 2009 publiceerde: 'Undocumented Children in Europe: Invisible Victims of Immigration Restrictions' ('Kinderen zonder papieren in Europa: De onzichtbare slachtoffers van immigratiebeperkingen'). Het rapport documenteert de hindernissen die kinderen zonder papieren ondervinden om toegang te krijgen tot onderwijs, gezondheidszorg en huisvesting in verschillende EU-lidstaten.

THE PARTNERS

- PICUM (Coördinator)
- België: Platform [Kinderen op de vlucht](#)
- Frankrijk: [Groupe d'Information et de Soutien des Immigrés](#) - GISTI (informatie- en steungroep migranten)
- Italië: [Associazione per gli Studi Giuridici sull'Immigrazione](#) - A.S.G.I (Vereniging voor juridische studie over immigratie)
- Nederland: [Defence for Children International](#) - DCI
- Polen: [Polish Migration Forum](#)
- Spanje: [Red Acoge](#)
- Verenigd Koninkrijk: [Praxis Community Projects](#) - Praxis

En verder?

De workshops in het kader van het project 'Strategieën ontwikkelen om kinderen zonder papieren in Europa beter te beschermen' geven belanghebbenden de mogelijkheid om elkaar te ontmoeten en om van gedachten te wisselen over de moeilijkheden waarmee kinderen in een irreguliere migratiesituatie geconfronteerd worden als zij hun recht op onderwijs, gezondheidszorg en huisvesting willen laten gelden, zoals beschreven in dit rapport.

De bedoeling is om te komen tot een algemeen begrip en om te starten met de ontwikkeling van strategieën om deze problemen op te lossen. En dit is nog maar het begin. Wij nodigen u uit om deze doelstellingen ook buiten de workshops uit te dragen, om het bewustzijn aan te wakkeren en om deze hindernissen weg te werken.

Voor meer informatie over het project of om uw engagement te bestendigen voor het verdere verloop van het project, neem contact op met Lilana Keith, Project Officer, lilana.keith@picum.org.

Terminologie

WAAROM SPREKEN WE OVER 'ONGEDOCUMENTEERDE' MIGRANTEN IN PLAATS VAN 'ILLEGAL' MIGRANTEN?

Voor migranten zonder geldige verblijfspapieren is de term 'ongedocumenteerde migranten' (of 'irreguliere migranten') geschikter. De term 'illegaal' wordt gemeden, en dit om twee redenen:

1. De connotatie met criminaliteit: het zich in een land bevinden zonder over de vereiste papieren te beschikken, is in de meeste landen geen strafbaar feit maar een administratieve overtreding.
2. Een individu of een groep als 'illegaal' bestempelen komt in feite neer op het ontkennen van hun mens-zijn. Men riskeert op die manier hun natuurlijk recht te overtreden om als persoon te worden erkend voor de wet.

Migranten als 'illegaal' bestempelen heeft ook politieke en/of maatschappelijke gevolgen, omdat het geen rekening houdt met de verschillende graden in het naleven van de opgelegde regels door elke individuele migrant. Zo kan een migrant bijvoorbeeld wel legaal in een land verblijven maar arbeid verrichten terwijl dat niet mag en op die manier één of meer voorwaarden van zijn visum overtreden.

Dit standpunt over het gebruik van een bepaalde terminologie wordt steeds vaker ingenomen door een groot aantal actoren, waaronder de Verenigde Naties¹, de Raad van Europa², het Europees Parlement³ en de Europese Commissie, maar ook door talrijke ngo's, lokale overheden, specialisten uit diverse domeinen en de migranten zonder verblijfsvergunning zelf.

WAAROM SPREKEN WE OVER 'KINDEREN' IN PLAATS VAN 'MINDERJARIGEN'?

- Volgens het VN Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK) is 'ieder mens jonger dan achttien jaar een kind'. De leeftijd waarop iemand niet langer 'minderjarig' is, verschilt echter per land.
- Vooral in omstandigheden waarin migranten zonder papieren worden ontmenselijkt, kan het bestempelen van kinderen zonder papieren als 'minderjarigen' in plaats van 'kinderen' een negatieve connotatie hebben. Kinderen riskeren hierdoor de maatregelen ter bescherming van hun rechten ontzegd te worden.

BESCHERMING VAN DE RECHTEN VAN HET KIND ALGEMEEN

Worden de rechten van kinderen zonder papieren beschermd door de internationale en Europese wetgeving?

De fundamentele rechten van het kind zijn - ongeacht zijn migrantenstatus - wettelijk beschermd door wettelijk bindende internationale en Europese wetten (zie kader op de volgende pagina), waarvan de belangrijkste de volgende zijn:

- Het **VN Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK)**:⁵ Nederland ratificeerde het IVRK in 1995, waardoor het rechtstreeks in de nationale wetgeving werd omgezet.⁶
- Het **Internationaal Verdrag voor Economische, Sociale en Culturele Rechten (IVESCR)**:⁷ Nederland ratificeerde het IVESCR in 1978, waardoor het rechtstreeks in de nationale wetgeving werd omgezet.
- Het **Europees Verdrag voor de Rechten van de mens (EVRM)**:⁸ Nederland ratificeerde het EVRM in 1954, waardoor het rechtstreeks in de nationale wetgeving werd omgezet.

Twee fundamentele rechtsprincipes zijn van cruciaal belang bij de bescherming van de rechten van het kind, namelijk het verbod op discriminatie en de belangen van het kind. Deze punten worden duidelijk uitgewerkt in het Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK):

- **Verbod op discriminatie:** het IVRK verplicht elke staat die partij is bij het Verdrag de in het Verdrag beschreven rechten te eerbiedigen en waarborgen: *'voor ieder kind onder hun rechtsbevoegdheid zonder discriminatie van welke aard dan ook, ongeacht ras, huidskleur, geslacht, taal, godsdienst, politieke of andere overtuiging, nationale, etnische of maatschappelijke afkomst, welstand, handicap, geboorte of andere omstandigheid van het kind of van zijn of haar ouder of wettige voogd.'* (Artikel 2)
- **De belangen van het kind:** *'Bij alle maatregelen betreffende kinderen, ongeacht of deze worden genomen door openbare of particuliere instellingen voor maatschappelijk welzijn of door rechterlijke instanties, bestuurlijke autoriteiten of wetgevende lichamen, vormen de belangen van het kind de eerste overweging.'* (Artikel 3)

Het Comité voor de Rechten van het Kind stelt expliciet dat dit betekent dat het IVRK van toepassing is ongeacht de migrantenstatus.⁹

Het non-discriminatie beginsel is ook heel duidelijk geformuleerd in het eerste artikel van de **Nederlandse Grondwet**.

WAAROM IS DE
INTERNATIONALE
EN EUROPESE WET
GEVING VAN
BELANG?

Nederland is wettelijk verplicht om de internationale en Europese wetgeving te volgen die 'geratificeerd' is (d.w.z. formeel goedgekeurd en bekrachtigd).

Concreet betekent dit dat elk beleidspunt en elke maatregel die strijdig is met deze wetgeving gewraakt kan worden.⁴

DE WETTELIJK
BINDEnde
INTERNATIONALE EN
EUROPESE
WETTEN

Het VN Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK), het Internationaal Verdrag voor Economische, Sociale en Culturele Rechten (IVESCR), het Internationaal verdrag inzake de uitbanning van rassendiscriminatie (IVUR), het Verdrag inzake de Uitbanning van alle Vormen van Discriminatie van Vrouwen, het Europees Verdrag voor de Rechten van de mens (EVRM), het Handvest van de Grondrechten van de Europese Unie.

Daarnaast is er ook de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens die technisch gezien niet wettelijk bindend is maar toch wordt beschouwd als een internationaal gewoonterecht met de bedoeling om bindend te zijn; en het Europees Sociaal Handvest (ESH), dat gewoonlijk beperkt is tot binnenlandse of reguliere arbeiders van de verdragsluitende staten, maar waarvan bepaalde rechten door de jurisprudentie toegepast worden op irreguliere migranten en in het bijzonder op kinderen.¹¹

Wat zijn de nationale wetten en voorschriften?

Het spanningsveld tussen migratiecontrole en kinderbescherming zorgt ervoor dat kinderen met een irreguliere migrantenstatus afzonderlijk en op een verschillende manier worden behandeld dan 'alle' kinderen.

Kinderen die zich in een Irreguliere migratiesituatie bevinden, worden getroffen door repressieve maatregelen voor migratiecontrole en worden onvoldoende beschermd door de systemen ter bescherming van het kind.

- Het belangrijkste instrument voor de bescherming van de rechten van het kind is het VN Verdrag voor de Rechten van het Kind.
- De ngo Coalition for Children's Rights – het Kinderrechtencollectief- verklaart in een rapport dat:
 - 'Vele schendingen van de rechten van het kind voortkomen uit de **schending van het beginsel van non-discriminatie**. In bepaalde gevallen beslissen rechtbanken dat kinderen zonder verblijfsvergunning gediscrimineerd mogen worden in de manier waarop zij toegang krijgen tot hun IVRK-rechten'.¹²
 - Er is **gebrek aan een aparte benadering van de belangen van het kind** in gevallen waarbij de vreemdelingenwet van toepassing is.¹³
- In andere gevallen geeft de overheid uiting aan een sterke wil tot bescherming van het welzijn van alle kinderen. Zo is het jeugd- en gezinsprogramma 2007-2011 bijvoorbeeld getiteld: **'Alle kansen voor alle kinderen'**. Het opent met de belangrijkste ambitie:
*'Alle kinderen en jongeren, ongeacht culturele achtergrond of handicap, moeten kansen krijgen om zich goed te ontwikkelen. Dat is onze opdracht, die formeel stevig is verankerd in het Internationale Verdrag van de Rechten van het Kind.'*¹⁴
- Er bestaat een **Kinderombudsman**: een woordvoerder en verdediger van de rechten van het kind zoals beschreven in het VN Verdrag inzake de Rechten van het Kind.¹⁵

ONDERWIJS

Hebben kinderen zonder papieren recht op onderwijs volgens het internationale en Europese recht?

Ja, verschillende wetten bepalen dat zij recht hebben op onderwijs:¹⁶

In het bijzonder:

- Het VN **Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK)**:
'De Staten die partij zijn, erkennen het recht van het kind op onderwijs, en teneinde dit recht geleidelijk en op basis van gelijke kansen te verwezenlijken, verbinden zij zich er met name toe (...).'
(Artikel 28, zie ook Artikel 29)
- Het **Internationaal Verdrag voor Economische, Sociale en Culturele Rechten (IVESCR)**:
*'De Staten die partij zijn bij dit Verdrag erkennen het recht van een ieder op onderwijs.'*¹⁷
(Artikel 13, zie ook Artikel 14)
- Het **Europees Verdrag voor de Rechten van de mens (EVRM)** en het **1998 Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden (1998, HRA)**:
'Niemand mag het recht op onderwijs worden ontzegd.'
(Protocol 1 Artikel 2)¹⁸

'Het Comité is zich bewust van de aandacht die de Staat die partij is, besteedt aan ... de moeilijke toegang tot onderwijs voor kinderen zonder papieren...' en 'beveelt de Staat die partij is aan om... **het recht tot onderwijs te garanderen voor alle kinderen, door de toegang tot onderwijs te faciliteren voor kinderen zonder of met onvolledige papieren'** (inofficiële vertaling)

Comité voor de Rechten van het Kind (2009)²⁴

Wat zijn de nationale wetten en voorschriften?

- Alle kinderen die in Nederland verblijven zijn **schoolplichtig vanaf de leeftijd van vijf jaar**.¹⁹ Deze verplichting is uitgebreid tot leerplichtige kinderen van irreguliere inwoners.²⁰
- **Het recht op toegang tot onderwijs voor kinderen zonder papieren wordt expliciet vermeld** in beide wetten op het primaire en voortgezet onderwijs. Scholen hebben dezelfde verplichting van zorg en verantwoordelijkheid ten aanzien van alle leerlingen (ongeacht hun migrantenstatus).
 - De **Wet op Primair Onderwijs** stelt het volgende: 'De beslissing over toelating en verwijdering van leerlingen berust bij het bevoegd gezag. De toelating tot de school is niet afhankelijk van het houden van rechtmatig verblijf in de zin van artikel 8 van de Vreemdelingenwet 2000.'²¹
 - Een vergelijkbare bepaling werd ook in de **Wet op het Voortgezet Onderwijs (WVO) opgenomen**.²²
- Het is **verboden** voor scholen van de IB-Groep (Informatie Management Groep) om **persoonlijke informatie** betreffende de studenten met derden te delen (bijv. met de Immigratiedienst en Naturalisatie Dienst).²³
- De Nederlandse **Grondwet** voorziet dat primair **onderwijs gefinancierd wordt door de overheid** (waarbij geen onderscheid wordt gemaakt tussen privaat of openbaar onderwijs) (Artikel 23). **Onderwijs is gratis voor kinderen van vijf tot 18 jaar**. Scholen krijgen een toelage van de overheid, afhankelijk van het aantal inschrijvingen. Kinderen zonder papieren worden meegerekend (zolang zij correct zijn ingeschreven en de informatie geverifieerd werd door de IB-groep).²⁵
- Kinderen zonder papieren jonger dan 18 jaar kunnen **zich inschrijven op de universiteit**.
- Studenten die al ingeschreven zijn voor een opleiding op het ogenblik dat zij 18 jaar worden, mogen hun opleiding voltooien (zowel voortgezet onderwijs als universiteit).

Hoe is de situatie in de praktijk?

- De meeste kinderen met een irreguliere migrantenstatus verkeren in de mogelijkheid om basisonderwijs en voortgezet onderwijs te volgen in Nederland. Kinderen zonder papieren hoeven geen identiteitspapieren te overleggen om ingeschreven te worden in de school.²⁶
 - Uitsluiting is echter nog steeds in sommige gevallen een probleem - kinderen zonder papieren mogen zich inschrijven voor beroepsopleidingen, maar **vele opleidingen hebben een verplicht stageonderdeel**. Om hieraan deel te nemen is een **werkvergunning verplicht**. Bij het beëindigen van hun studies krijgen deze kinderen soms geen **diploma of formeel getuigschrift**.²⁷ Dit betekent een inbreuk op hun recht op onderwijs, omdat het hen uitsluit uit een deel van het verplichte onderwijscurriculum.
 - Deze kinderen ondervinden nog steeds **praktische hindernissen** bij het naar school gaan:
 - Hoewel er voor migrantenkinderen (met inbegrip van ongedocumenteerde kinderen) **subsidies** bestaan die de schoolkosten dekken, zijn sommige schooldirecties hiervan **niet op de hoogte** of wensen zij hier geen aanspraak op te maken omwille van de **lange bureaucratische procedures**.
 - Vaak hebben ouders het moeilijk om²⁸ de **buitenschoolse kosten** te betalen, zoals schoolreizen. Hoewel deze niet verplicht zijn, worden ongedocumenteerde kinderen hierdoor wel uitgesloten van deze activiteiten. Bepaalde gemeenten, scholen en liefdadigheidsinstellingen bieden hiervoor de nodige ondersteuning. Ook stellen scholen gratis schoolboeken ter beschikking.
 - **Precaire leefomstandigheden** kunnen de prestaties en de aanwezigheid op school beïnvloeden.
 - **Opvangklassen** (basisschool) en **internationale overgangsklassen** (voortgezet onderwijs) voor kinderen die onlangs in Nederland zijn aangekomen (ongeacht hun status) zijn gangbaar. De deelname aan dergelijke klassen kan succesvol zijn. Het geeft onderwijzers de mogelijkheid om ongedocumenteerde kinderen **te integreren in het doorsnee curriculum** (ofschoon er geen doelgerichte programma's bestaan). Ondanks deze maatregelen **kan een slechte talenkennis** nog steeds een hindernis vormen.
 - Ook de **angst** dat informatie die aan scholen wordt gegeven, zou kunnen leiden tot opsporing en uitwijzing of de plaatsing van een kind door de overheid, kan ouders ervan weerhouden om hun kind in een school in te schrijven.
 - Ongedocumenteerde kinderen krijgen slechts zelden toegang tot niet-verplicht onderwijs:
 - **kleuterschool** of **crèche**
 - Wanneer zij 18 jaar zijn, kunnen ongedocumenteerde jongeren **een aanvraag indienen om een universitaire opleiding te volgen**. Hun aanvraag kan echter **geweigerd worden**.
- Ofschoon de opleiding optioneel is, is de uitsluiting van ongedocumenteerde kinderen van dergelijke openbare diensten discriminerend.
- De toegang van ongedocumenteerde kinderen tot de school, en hun **de facto integratie** kan soms ook leiden tot ontwrichting binnen gezinnen die zich in een irreguliere migratiesituatie bevinden, waar ouders een veel beperktere toegang hebben tot bepaalde rechten en tot de gemeenschap in het algemeen. Kinderen die een betere kennis hebben van de taal, de cultuur en de systemen van het land, nemen vaak de rol op van vertaler om hun ouders bij te staan. Deze **verandering in intergenerationale relaties en verantwoordelijkheden** kan soms een zware druk leggen op de gezinnen en de kinderen.

'De school wil geen boeken voor mij kopen omdat zij niet weet hoelang ik hier zal zijn. Ze zeggen dat het geldverspilling is om boeken te bestellen als ik hier niet lang blijf.'

een meisje van 16 jaar

GEZONDHEIDSZORG

Hebben kinderen zonder papieren rechten op gezondheidszorg volgens het internationale en Europese recht?

Ja, verschillende wetten bepalen dat zij recht hebben op gezondheidszorg:²⁹

In het bijzonder:

- Het VN **Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK)**:

'De Staten die partij zijn, erkennen het recht van het kind op het genot van de grootst mogelijke mate van gezondheid en op voorzieningen voor de behandeling van ziekte en het herstel van gezondheid. De Staten die partij zijn, streven ernaar te waarborgen dat geen enkel kind zijn of haar recht op toegang tot deze voorzieningen voor gezondheidszorg wordt onthouden.'

(Artikel 24 (1); zie ook Artikel 25 en 39)

- Het **Internationaal Verdrag voor Economische, Sociale en Culturele Rechten (IVESCR)**:

'De Staten die partij zijn bij dit Verdrag erkennen het recht van een ieder op een zo goed mogelijke lichamelijke en geestelijke gezondheid.'

(Artikel 12 (1))

- Het **Europees Verdrag voor de Rechten van de mens (EVRM)** en het **1998 Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden (1998, HRA)**:

'Niemand mag worden onderworpen aan foltering of aan onmenselijke of vernederende behandelingen of bestraffingen.'

(Artikel 3)³⁰

'Het Comité is bezorgd over de toegang tot gezondheidszorg voor migrantenkinderen zonder verblijfsvergunning.

The Comité stelt voor dat de Staten die partij zijn de nodige maatregelen treffen om ervoor te zorgen dat alle kinderen binnen hun grondgebied toegang hebben tot basis gezondheidszorg.'

Comité voor de Rechten van het Kind (2009)³¹

Wat zijn de nationale wetten en voorschriften?

Ongedocumenteerde kinderen die begeleid worden door hun gezinnen of andere voogden hebben toegang (tot gezondheidszorg) onder dezelfde voorwaarden als volwassen ongedocumenteerde migranten

- Ongedocumenteerde migranten hebben alleen recht op 'medisch noodzakelijke zorg' en zorg die noodzakelijk is voor de volksgezondheid vanuit de Gemeentelijke Gezondheidsdienst (GGD).³²
- Een officieel rapport uit 2007 legt de standaardnormen voor zorgverstrekking vast en verduidelijkt de omschrijving '**verantwoordelijke en geschikte medische zorg**'. Het stelt ook dat in gevallen waarbij het verblijf in Nederland verwacht wordt lange tijd te duren, deze medische zorg gelijk moet zijn aan de minimale gezondheidszorg die door de basis zorgverzekering verzekerd wordt.
- Hieruit volgt dat:
 - **Huisartsen en ziekenhuizen 'medisch noodzakelijke zorgen' kunnen verstrekken aan iedereen**, ongeacht verzekering of verblijfsstatus.
 - Het **onwettig** is voor een huisarts of een ziekenhuis om **deze zorgen te weigeren** indien dit leidt tot een ernstig letsel.³³
- Toegang tot een ziektekostenverzekering is verbonden aan rechtmatig verblijf. Daarom kunnen ongedocumenteerde migranten **niet verzekeren tegen de kosten van de gezondheidszorg**.³⁴ In principe worden ongedocumenteerde migranten verondersteld om **alle kosten voor medische behandelingen zelf te dragen**.
- Wanneer echter de patiënt (of de ouder van het kind) niet in staat is om de kosten **te betalen**, kunnen de huisarts en het ziekenhuis gewoonlijk tussen de 80% en 100% van de **kosten terugvorderen** bij het College voor Zorgverzekeringen (CVZ).³⁵ De kosten die gepaard gaan met een zwangerschap of de geboorte van een kind, worden voor 100% terugbetaald.
- Apothekers die een contract hebben afgesloten met het CVZ kunnen ook 80% tot 100% van de kosten terugkrijgen voor voorgeschreven medicijnen die de patiënt (of de ouder van het kind) niet kan betalen.³⁶
- Medisch personeel heeft geen meldingsplicht voor ongedocumenteerde migranten.³⁷

Hoe is de situatie in de praktijk?

- Er bestaat geen medische definitie voor 'medisch noodzakelijke zorg', waardoor **interpretaties variëren**.
- Dit maakt soepele interpretaties mogelijk, waarbij de **meeste secundaire zorgverstrekking, met inbegrip van fysiotherapie, tandheelkundige, optometrische en psychiatrische behandelingen worden gedekt**.
- Dit wordt echter aan het **oordeel van de dokters overgelaten**.
- **Complexe, bureaucratische terugbetalingssystemen** kunnen ervoor zorgen dat dokters en ziekenhuizen soms met enige aarzeling ongedocumenteerde kinderen behandelen. Huisdokters kunnen evenzeer afhoudend zijn, omdat zij **slechts 80% van de kosten terugbetaald krijgen**.
- Gezondheidswerkers en het ziekenhuispersoneel weten soms niet welke rechten ongedocumenteerde kinderen hebben en kennen hun plichten ten aanzien van deze patiënten niet.
- Daarom **weigeren** zowel de huisarts als het baliepersoneel van het ziekenhuis soms **rechtmatige zorgverstrekking** aan kinderen zonder papieren omdat zij geen identiteitsbewijs kunnen voorleggen noch kunnen betalen. Een voorafgaand bericht of een doorverwijzing door een huisarts met vermelding dat de zorg 'medisch noodzakelijk is' kan helpen om toegang te krijgen tot een ziekenhuis.
- **Ziekenhuizen moeten bewijzen dat zij moeite hebben gedaan om de behandeling betaald te krijgen** alvorens zij een terugbetaling kunnen krijgen.
 - Daarom zullen zij trachten een betalingsregeling te treffen
 - Na de behandeling zullen zij waarschijnlijk een formele rekening sturen (op het adres dat zij van de patiënt hebben gekregen). Betrokken gezinnen moeten dan duidelijk vermelden dat zij niet kunnen betalen.
 - Dit kan ervoor zorgen dat ongedocumenteerde gezinnen **meer betalen voor een behandeling** dan zij eigenlijk kunnen betalen
 - Doordat zij **hoge facturen** voor behandelingen **krijgen**, worden zij misschien verder ontmoedigd om toegang te zoeken tot gezondheidszorg en medische behandelingen.
- De toegang tot **gespecialiseerde medische zorg** is erg beperkt.
- Alle kinderen in een irreguliere migratiesituatie - zowel kinderen van migranten zonder verblijfsvergunning als kinderen die zelf ongedocumenteerd zijn - worden ook gehinderd door andere factoren, namelijk:
 - **Migranten** hebben **geen kennis** van hun rechten.
 - Ze zijn **bang** om ontdekt te worden.
 - Er zijn taalbarrières.
 - Doordat zij vaak verhuizen, hebben kinderen in een irreguliere migratiesituatie zelden een **goed medisch dossier** en **krijgen zij geen continue zorg**. Dit kan schadelijk zijn voor de gezondheid van het kind.

'Bij de receptie van het ziekenhuis werd ik weggestuurd omdat ik geen verzekeringspas kon voorleggen.'

Kamil, 17 jaar (in 2008)

'Veel mensen hebben het moeilijk om toegang te krijgen tot gezondheidszorg. Ze worden erdoor ontmoedigd. Ze willen niet langer naar de dokter. Ze zijn opgehouden hulp te zoeken.'

HUISVESTING

Hebben kinderen zonder papieren rechten op huisvesting volgens het internationale en Europese recht?

Ja, verschillende wetten bepalen dat zij recht hebben op huisvesting:³⁸

In het bijzonder:

- Het VN Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK):

'De Staten die partij zijn, erkennen het recht van ieder kind op een levensstandaard die toereikend is voor de lichamelijke, geestelijke, intellectuele, zedelijke en maatschappelijke ontwikkeling van het kind' en 'in overeenstemming met de nationale omstandigheden en met de middelen die hun ten dienste staan, passende maatregelen om ouders en anderen die verantwoordelijk zijn voor het kind te helpen dit recht te verwezenlijken, en voorzien, indien de behoefte daaraan bestaat, in programma's voor materiële bijstand en ondersteuning, met name wat betreft voeding, kleding en huisvesting.'

(Artikel 27(1) en (3))

- Het Internationaal Verdrag voor Economische, Sociale en Culturele Rechten (IVESCR):
'De Staten die partij zijn bij dit Verdrag erkennen het recht van een ieder op een behoorlijke levensstandaard voor zichzelf en zijn gezin, daarbij inbegrepen toereikende voeding, kleding en huisvesting ... De Staten die partij zijn bij dit Verdrag nemen passende maatregelen om de verwezenlijking van dit recht te verzekeren...'

(Artikel 11 (1)) HIER ZOU ARTIKEL 31 BIJ KUNNEN

- Het Europees Verdrag voor de Rechten van de mens (EVRM) en het 1998 Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden (1998, HRA) bepalen dat niemand mag onderworpen worden aan onmenselijke of vernederende behandelingen (Artikel 3), waarbij Artikel 8 stelt:
'Een ieder heeft recht op respect voor zijn privé leven, zijn familie- en gezinsleven, zijn woning en zijn corre-

Hoewel er geen algemeen geldende verplichting wordt opgelegd om huisvesting te voorzien, geeft jurisprudentie van het Europees Hof voor de Rechten van de mens aan dat deze rechten een positieve verplichting kunnen inhouden voor de verdragsluitende Staten om ervoor te zorgen dat er geen 'onduldbare leefomstandigheden' worden opgelegd die in strijd zijn met deze rechten.³⁹

Wat zijn de nationale wetten en voorschriften?

Er bestaat **geen expliciet recht op huisvesting** voor ongedocumenteerde kinderen en hun gezin.

Ongedocumenteerde kinderen worden **uitgesloten van het recht op sociale bijstand**, met inbegrip van sociale huisvesting en huurtoeslag.⁴⁰

In 2008 werd er voor het Europees Comité voor Sociale Rechten een klacht neergelegd tegen de overheid wegens schending van het Europees Sociaal Handvest, voor het niet voorzien van huisvesting aan ongedocumenteerde kinderen. Het Comité oordeelde dat **staten die het Handvest geratificeerd hebben 'degelijke kinderen niet vanuit een opvangsituatie op straat mogen zetten** die onrechtmatig op hun grondgebied verblijven voor zolang deze onder hun jurisdictie vallen'⁴¹, dit teneinde dakloosheid tegen te gaan.

Hoe is de situatie in de praktijk?

- Kinderen met een irreguliere migrantenstatus **hebben vaak geen toegang tot sociale huisvesting** wanneer zij bij hun gezin zijn.
- Er zijn gevallen bekend waarbij **gezinsleden van elkaar gescheiden werden en kinderen in jeugdhulpverleningsinstellingen werden geplaatst** zodat kinderen de juiste accommodatie kregen zonder dat hun gezin gehuisvest werd. **Dit is een schending van het recht op gezinsleven** (Artikel 8 EVRM).⁴²
- Na de uitspraak van het Europees Comité voor Sociale Rechten is de situatie als volgt:
 - Gezinnen waarvan de **asielaanvraag wordt afgewezen, worden niet uitgezet** uit de centra waar zij onderdak krijgen in afwachting van hun terugkeer.
 - Maar vele gezinnen verblijven al sinds twee jaar volgend op de beslissing in deze voorlopige opvangcentra, die slechts bedoeld zijn als tijdelijke accommodatie.
 - Deze accommodatie is **niet geschikt** voor kinderen.
 - Gezinnen die het centrum werden uitgezet alvorens de beslissing is gevallen, werden niet opnieuw opgenomen of kregen geen alternatieve bijstand.
- Om een woning te kunnen huren van een woningcorporatie, is een **verblijfsvergunning** vereist.
- Huisvesting is vaak onzeker, waardoor gezinnen **vaak moeten verhuizen** en soms afhankelijk zijn van vrienden of familie.
- Door het tekort aan sociale woningen zijn **goedkope, degelijke woningen moeilijk te vinden** op de private markt.
- Wanneer zij toegang krijgen tot de **private huizenmarkt**, worden gezinnen zonder papieren vaak geconfronteerd met:
 - racisme en **discriminatie**
 - het feit dat zij vaak illegaal **kamers moeten onderhuren**, wat hun situatie als huurder nog precairder maakt.
 - het feit dat zij gedwongen worden om in **ondermaatse omstandigheden** te leven (overbevolkt, onhygiënisch, enz.)
 - het feit dat hun verhuurders hun preciaire situatie **uitbuiten**
 - het feit dat zij **zelden deze wantoestanden aankaarten bij de overheid**, uit angst om geïdentificeerd te worden of in het beste geval een nieuwe woning te moeten zoeken.

Kamil sliep op 29 verschillende plaatsen omdat hij geen papieren had.

'Ik vind het erg vreemd dat mensen iemand zomaar op straat kunnen zetten zonder te weten waar die persoon naartoe gaat. Ik begrijp dat het hun baan is, maar ik zou het niet kunnen, ik denk dat je geen hart hebt als je zoiets doet.'

Kamil, 17 jaar (in 2008)

Hindernissen bij toegang tot alle sociale rechten

- De nationale wetgeving beantwoordt niet aan de standaardnormen bepaald door mensenrechten, is onduidelijk of zelfs in tegenspraak met andere regels en praktijken.
- Het gebrek aan duidelijkheid in de reglementen en de frequente beleidswijzigingen.
- Discretie en gebrek aan opleiding van de lokale overheden/dienstverleners.
- De angst te worden ontdekt.
- Ongedocumenteerde gezinnen hebben vaak geen kennis van hun rechten.

Hindernissen bij toegang tot alle sociale rechten

- Interdependentie van rechten – de gezondheid van kinderen, hun leefomstandigheden en hun toegang tot onderwijs zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Alleen als deze kinderen gegarandeerd toegang krijgen tot hun basisrecht op onderwijs, gezondheidszorg en huisvesting, kunnen zij zich veilig en goed ontwikkelen. Als één van deze rechten niet wordt gewaarborgd, dan zal dit een weerslag hebben op alle andere.⁴³
- Het gebruik van kinderarmoede als instrument voor migratiecontrole – Migratiecontrole heeft de neiging om te prevaleren boven de bescherming van het kind, in die mate zelfs dat repressieve beleidsmaatregelen vaak worden gerechtvaardigd door de (foute) redenering dat de 'vrijwillige' terugkeer wordt bespoedigd door het leven van ongedocumenteerde migranten zo ondraaglijk mogelijk te maken. Er heerst dan ook enige bezorgdheid dat de macht om kinderen van hun gezinnen te scheiden zou worden misbruikt om 'hardhandig' op te treden tegen irreguliere migranten, in plaats van deze maatregel alleen toe te passen in het belang van het kind. Deze maatregelen worden genomen zonder rekening te houden met de impact hiervan op kinderen.
- Ook de detentie van kinderen is een reden tot bezorgdheid. In Nederland kunnen gezinnen met kinderen maximaal twee weken voor hun uitwijzing in detentie geplaatst worden. Deze uitwijzing moet binnen deze twee weken gepland worden. Detentie voor uitwijzing wordt echter systematisch gebruikt en niet als laatste optie - er wordt geen alternatief voor detentie overwogen tijdens die periode van twee weken.
- Regularisatie – er is dringend behoefte aan duurzame oplossingen voor ongedocumenteerde kinderen – andere wegen naar een reguliere migrantenstatus en een verblijfsvergunning. Zoals dit rapport al beschreef, kunnen alle kinderen ongeacht hun migrantenstatus aanspraak maken op verschillende rechten. De precaire leefomstandigheden die gepaard gaan met hun irreguliere migrantenstatus zijn erg nadelig voor hun welzijn. Daarbij komt nog dat opgroeiende kinderen bij het bereiken van hun volwassen leeftijd nog eens geconfronteerd worden met de realiteit van een leven als een volwassene zonder papieren. Dit is bijzonder hard voor de vele kinderen die zolang in Nederland hebben vertoefd en er zijn opgegroeid.

Een aantal Nederlandse politieke partijen werkt momenteel een wetsvoorstel uit dat kinderen zonder papieren die meer dan acht jaar in Nederland hebben gewoond een verblijfsvergunning zou toekennen, om reden dat zij sterk verbonden zijn met de samenleving.

Eindnoten

*Raadpleeg onze website voor actieve links naar websites via: <http://picum.org/en/publications/conference-and-workshop-reports/32203>

TERMINOLOGIE

- 1 In 1975 vroeg de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties dat 'De VN-organisaties en gespecialiseerde agentschappen in alle officiële documenten de term 'niet-gedocumenteerde of onregelmatige migrantenarbeiders' zou gebruiken voor arbeiders die illegaal en/of clandestien een ander land binnenkomen om er werk te vinden' (Algemene Vergadering, Maatregelen ter bescherming van de mensenrechten van alle migrantenarbeiders, 3449, 2433ste Plenaire Vergadering, 9 december 1975, paragraaf 2).
- 2 De Raad van Europa keurde in juni 2006 een resolutie goed over de mensenrechten van irreguliere migranten, waarin zij verklaart dat de term 'irreguliere' migranten te verkiezen is. (Raad van Europa, Parlementaire Vergadering, Resolutie 1509 (2006), Mensenrechten van irreguliere migranten, onder punt 7).
- 3 Het Europese Parlement 'verzoekt de Europese instellingen en de lidstaten om niet langer de term 'illegale immigranten' te gebruiken, aangezien deze een zeer negatieve bijklank heeft, en veeleer de termen 'onregelmatige werknemers/migranten' te gebruiken of 'personen zonder papieren' (Europees Parlement, Verslag over de situatie van de grondrechten in de Europese Unie 2004-2008 (2007/2145(INI), Aanbeveling 158); en 'wijst er met nadruk op dat de EU-instellingen moeten trachten in wetgevingsteksten aangepaste en neutrale formuleringen te gebruiken als het probleem van burgers van derde landen wordt besproken, voor wier aanwezigheid op het grondgebied van de Unie geen toestemming is verleend door de autoriteiten van de lidstaten of indien deze toestemming is verlopen. In dit soort gevallen moeten de EU-instellingen niet verwijzen naar 'illegale immigratie' of 'illegale migranten' maar veeleer naar 'niet-reguliere immigratie' of 'niet-reguliere migranten'. (Wetgevingsresolutie van het Europees Parlement van 13 september 2011 over het voorstel voor een verordening van het Europees Parlement en de Raad tot wijziging van Verordening (EG) nr. 2007/2004 tot oprichting van een Europees Agentschap voor het beheer van de operationele samenwerking aan de buitengrenzen van de lidstaten van de Europese Unie (Frontex) (COM(2010)0061 – C7-0045/2010 – 2010/0039 (COD).

BESCHERMING VAN HET KIND ALGEMEEN

- 4 De beleidslijnen kunnen intern aangeklaagd worden, zowel op informele wijze als via officiële klachtenprocedures. Voor klachten over discriminatie kan men terecht bij de [Commissie voor Gelijke Behandeling](#). De Commissie voor Gelijke Behandeling is een nationaal mensenrechteninstituut dat geaccrediteerd is met een B-status, wat betekent dat het nog een aantal stappen moet doorlopen om de volledige accreditatie te verkrijgen (zie voor meer informatie het International Coordinating Committee of National Institutions for the Promotion and Protection of Human Rights of kortweg ICC, *Report and Recommendations of the Session of the Sub-Committee on Accreditation (SCA)*, Geneve, 29 maart -1 april 2010). De regionale en internationale rechtsinstrumenten beschikken over toezichtorganen waar verdragsluitende staten regelmatig verslag moeten uitbrengen. Alternatieve rapporten kunnen voorgelegd worden als aanvulling op de informatie die door de zelfevaluatie van de overheid werd voorgelegd, en sommige organen aanvaarden ook individuele of collectieve klachten. Voor meer informatie over de VN toezichtorganen (UN monitoring bodies), klik [hier](#), voor meer informatie over het Europees Comité voor Sociale Rechten - European Committee for Social Rights (ECSR) (Europees Sociaal Handvest), klik [hier](#). Overtredingen op de internationale en regionale wetten voor de rechten van de mens die geratificeerd zijn, kunnen ook behandeld worden. Schendingen van het EVRM (Europees Verdrag voor de rechten van de mens) kunnen ook voor het Europees Hof voor de Rechten van de mens gebracht worden wanneer alle opties voor de nationale rechtbanken zijn uitgeput en wanneer de schendingen van de EU-wetgeving rechtstreeks voor het Europees Hof van Justitie kunnen gebracht worden. Voor meer informatie over het Europees Hof voor de Rechten van de mens, klik [hier](#), voor meer informatie over het Europees Hof van Justitie, klik [hier](#).
- 5 Voor de volledige tekst van het IVRK, klik [hier](#).

- 6 Artikel 93 - Rechtskracht internationale verdragen - van de Nederlandse Grondwet stelt dat 'Bepalingen van verdragen en van besluiten van volkenrechtelijke organisaties, die naar haar inhoud een ieder kunnen verbinden, hebben verbindende kracht nadat zij zijn bekendgemaakt.'
- 7 Voor de volledige tekst van het IVESCR, klik [hier](#).
- 8 Voor de volledige tekst van het EVRM, klik [hier](#).
- 9 'State obligations under the Convention apply to each child within the State's territory and to all children subject to its jurisdiction - De rechten van het IVRK zijn van toepassing op alle kinderen die zich op het Nederlandse grondgebied bevinden en alle kinderen die onder jurisdictie van de staat vallen (vrij vertaald). [Art. 2] [...] Therefore, the enjoyment of rights stipulated in the Convention is not limited to children who are citizens of a State party and must therefore, if not explicitly stated otherwise in the Convention, also be available to all children - including asylum-seeking, refugee and migrant children - irrespective of their nationality, immigration status or statelessness.' - Daarom geldt het principe dat de rechten van het Verdrag niet beperkt zijn tot kinderen met het burgerschap van de staat die partij is bij het verdrag, maar, tenzij expliciet anders vermeld in het Verdrag, van toepassing zijn op alle kinderen - met inbegrip van asielzoekers, vluchtelingen en migrantenkinderen - ongeacht hun nationaliteit, migrantenstatus of staatloosheid (vrij vertaald). (Paragraaf 12, [General Comment No. 6 \(2005\)](#), Comité voor de Rechten van het Kind).
- 10 De terugkeer naar het land van herkomst kan bij uitzondering na de zorgvuldige afweging van de belangen van het kind en andere overwegingen, indien deze overwegingen betrekking hebben tot de rechten van het kind en de voorrang hebben op de belangen van het kind. Dit kan het geval zijn wanneer een kind een ernstig gevaar vormt voor de staatsveiligheid of de samenleving. Argumenten die geen betrekking hebben op rechten, zoals deze met betrekking tot algemene migratiecontrole kunnen niet prevaleren boven overwegingen die verband houden met de belangen van het kind. (vrij vertaald) (Paragraaf 86, General Comment No. 6, Committee on the Rights of the Child - Comité voor de Rechten van het Kind). Hoewel deze paragraaf specifiek betrekking heeft op de terugkeer van kinderen naar hun land van herkomst, is het algemeen principe toepasbaar op elke recht.
- 11 Een ander relevant rechtsinstrument is de Internationale VN Arbeidsmigranten Conventie - International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of their Families (ICRMW). Hoewel de Conventie nog door geen enkel EU-land is geratificeerd, herhaalt het de internationale richtlijnen. Andere relevante EU-beleidslijnen zijn de EU-strategie voor de rechten van het kind en de EU 2020-strategie; inzake onderwijs is er de 2000 Lissabon-agenda en Voorgestelde Richtlijn over gelijke behandeling (COM (2008) 426) waarbij de bescherming tegen discriminatie wordt uitgebreid naar het onderwijs; inzake geschikte levensstandaard/ kinderarmoede, artikel 13, 136 en 137 EC, de Lissabon-strategie en het proces van sociale inclusie, de lopende activiteiten van de Subgroep indicatoren van het EU Comité voor Sociale Bescherming.
- 12 'De Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State, het hoogste hof van justitie in bestuursrecht, heeft uitspraak gedaan in gevallen waarin kinderen zonder verblijfsvergunning een beroep hebben gedaan op Artikel 2 van het IVRK dat het onderscheid tussen kinderen met en zonder een verblijfsvergunning een echt juridisch onderscheid is dat niet valt onder de werkings sfeer van artikel 2 van het IVRK, of met andere woorden, dat de uitsluiting van kinderen zonder verblijfsvergunning geen discriminatie is. De Nederlandse ngo Kinderrechtencollectief is van mening dat de interpretatie van Nederlandse rechtbanken van de reikwijdte van de IVRK strijdig is met de richtlijnen van het VN Comité voor de Rechten van het Kind, dat herhaaldelijk benadrukt dat alle rechten omschreven in de Verdrag van toepassing zijn op alle kinderen onder Nederlandse jurisdictie en bijgevolg ook op kinderen zonder verblijfsvergunning en op kinderen waarvan de ouders niet meewerken aan hun terugkeer naar hun land van herkomst.' (NGO Coalition for Children's Rights (2008) 'Children's Rights in the Netherlands: Derde verslag van de Nederlandse ngo Kinderrechtencollectief over de uitvoering van het Verdrag van de Rechten van het Kind', juli 2008, pagina's 22-23; klik [hier](#) om online versie te raadplegen).
- 13 'De Nederlandse rechtbanken geven onvoldoende gewicht aan de belangen van een migrantenkind in procedures die voor hen van belang zijn. De rechtbanken zijn van mening dat het principe onvoldoende specifiek is voor een directe toepassing (zonder verdere uitwerking in de nationale wetgeving) en de regering redeneert dat de primaire aandacht voor de belangen van het kind al werd gegeven bij de formulering van het beleid en dat bijgevolg een aparte test overbodig is. De belangen van het kind worden echter bijvoorbeeld toegepast in het familierecht, gezondheidsrecht, de regelgeving ter bescherming van het kind en het strafrecht. Derhalve zijn de belangen van het kind uitgewerkt in nadere regelgeving op tal van rechtsgebieden. Dit zou ook kunnen bereikt worden op het vlak van vreemdelingenrecht.' (NGO Coalition for Children's Rights - Kinderrechtencollectief (2008), *ibid*: 23-24).

- 14 'Alle kansen voor alle kinderen', Jeugd- en Gezinsprogramma 2007-2011 (online te raadplegen, klik [hier](#)).
- 15 Opgesteld op 1 april 2011. Surf naar de website Ombudsman voor Kinderen: [klik hier](#).

ONDERWIJS

- 16 Artikel 28, 29 van het IVRK, Artikel 26 (1) van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, Artikel 13 (1) (2) en 14 van het IVESCR, Artikel 5 (e)(v) van het Verdrag inzake de Uitbanning van alle Vormen van Discriminatie van Vrouwen, Protocol 1 Artikel 2 van het EVRM, Artikel 14 van het Handvest van de Grondrechten van de Europese Unie en Artikel 3 (1)(e) van UNESCO's Verdrag tegen discriminatie in het onderwijs (dat Nederland in 1966 ratificeerde). Ten slotte wordt ook in Artikel 17 (2) van het ESH dit recht beschreven - Het Comité voor Sociale Rechten zegt niet expliciet dat kinderen zonder papieren gelijke toegang moeten krijgen tot onderwijs, maar verklaart dat, niettegenstaande de algemene uitsluiting van migranten zonder papieren uit het toepassingsgebied van het ESH, in andere fundamentele sociale rechten zoals gezondheidszorg en huisvesting voorzien moet worden voor kinderen in een onregelmatige migratiesituatie onder bepaalde omstandigheden (zie voetnoten 31 en 42). Daarnaast verklaart het dat er, vrij vertaald, 'Meer aandacht moet uitgaan naar kwetsbare groepen, zodat zij gebruik kunnen maken van en gelijke toegang hebben tot het recht op onderwijs', zie ESH Secretariaat (Secretariat for ESC), "[Children's Rights under the European Social Charter](#)" - "[Kinderrechten in het Europees Sociaal Handvest](#)". Het is daarom waarschijnlijk dat het Comité oordeelt dat Artikel 17 van het ESH ook van toepassing is op kinderen zonder papieren. Hoewel niet wettelijk bindend, vindt men dit ook terug in Artikel 30 van de Internationale VN Arbeidsmigranten Conventie.
- 17 'Het Comité neemt nota van Artikel 2 van het Verdrag inzake de Rechten van het Kind en Artikel 3(e) van UNESCO's Verdrag tegen discriminatie in het onderwijs en bevestigt dat het beginsel van non-discriminatie ook van toepassing is op alle personen van schoolgaande leeftijd die op het grondgebied van de verdragsluitende Staat verblijven, met inbegrip van niet-onderdanen, en ongeacht hun rechtspositie.' (inofficiële vertaling) (Paragraaf 34, [General Comment No. 13](#), Committee on Economic, Social and Cultural Rights - Comité voor Economische, Sociale en Culturele Rechten)
- 18 Protocol 1 werd in 1952 ondertekend en geratificeerd (het werd in 1954 van kracht). In de rechtszaak *Timishev v. Russia*, oordeelde het Europees Hof voor de Rechten van de mens dat de uitsluiting van twee kinderen (van zeven en negen jaar) als gevolg van het feit dat hun Tsjechische vader geen geldige verblijfsvergunning had, strijdig was met het EVRM. (Europees Hof voor de Rechten van de mens, [Timishev v. Russia](#), vonnis van 13 december 2005, indieningsnrs. 55762/00 en 55974/00, para. 66.
- 19 Volgens artikel 3 en 4 van de Leerplichtwet van 1969 zijn kinderen verplicht om een volledig onderwijsprogramma van 12 jaar te volgen of om tot 16 jaar naar school te gaan. Wanneer het kind 16 jaar wordt, is het nog steeds verplicht om tot 18 jaar naar school te gaan, maar het hoeft niet noodzakelijk het officiële schoolprogramma te volgen. In plaats daarvan kan het kind ook opteren om een programma te volgen om een zogenaamde 'startkwalificatie' te verkrijgen (Wet van 30 mei 1968, houdende vaststelling Leerplichtwet 1969; klik [hier](#) voor de volledige tekst)
- 20 In 1998 trad de 'Koppelingswet' in werking die de Vreemdelingenwet en andere relevante wetten amendeerde in die zin dat migranten zonder verblijfsvergunning voortaan uitgesloten waren van de meeste sociale diensten. Onderwijs was hierop echter een uitzondering (Artikel 10 Vreemdelingenwet 2000; voor de volledige tekst, klik [hier](#)).
- 21 Artikel 40.1 van de wet van 2 juli 1981 houdende Wet op het basisonderwijs (WPO); voor de volledige tekst, klik [hier](#).
- 22 Artikel 27.1a van de Wet van 14 februari 1963 tot regeling van het voortgezet onderwijs (WVO); voor de volledige tekst, klik [hier](#).
- 23 Artikel 178a, sub 9 van de Wet op Primair Onderwijs (op cit note 17) en Artikel 103b, sub 10 van de Wet op het Voortgezet Onderwijs (*ibid*).
- 24 OHCHR Committee on the Rights of the Child (2009) 'Consideration of Reports Submitted by States Parties Under Article 44 of the Convention, Fiftieth session, Concluding observations: The Kingdom of the Netherlands', 2009, om de tekst online te raadplegen, klik [hier](#).

- 25 Artikel 10 en 18 van het Besluit van 21 oktober 1985, houdende regelen betreffende de bekostiging van basisscholen; voor de volledige tekst, klik [hier](#)) en Artikel 14a en 3 van het Besluit van 30 september 1992, houdende voorschriften betreffende de uitkering van de vergoeding aan scholen, de bevoorschotting, de boekhouding, het financieel beheer en de financiële controle alsmede voorschriften betreffende de Adviesgroep, bedoeld in artikel 80 van de W.V.O.; voor de volledige tekst, klik [hier](#)).
- 26 Scholen vereisen slechts een leerlingnummer (dat zij zelf leveren) en de melding van geboortedatum, geslacht en geboorteplaats.
- 27 Voor meer informatie over de stages die een werkvergunning vereisen en mogelijke oplossingen hiervoor, surf naar Illegaalkind.nl. Scholen en werkgevers die een student zonder werkvergunning een stageplaats aanbieden, kunnen een boete oplopen tot € 8.000. Ondanks eerdere verklaringen waaruit bleek dat de overheid bereid was om dit probleem op te lossen en derhalve kinderen zou toelaten om stage te lopen zonder werkvergunning, verklaarde de minister voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid in april 2011 dat hij het onnodig achtte om kinderen zonder papieren toe te laten om stage te lopen. Voor meer informatie, klik [hier](#).
- 28 In dit verslag wordt gemakshalve de term 'ouder' gebruikt, maar in werkelijkheid worden hier tevens andere 'voogden' of 'verzorgers' bedoeld.

GEZONDHEIDSZORG

- 29 Artikel 24 (1), 25, 39 van het IVRK, Artikel 25 van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, Artikel 12 (1) van het IVESCR, Artikel 5 (e)(iv) van het Verdrag inzake de Uitbanning van alle Vormen van Discriminatie van Vrouwen, Artikel 14 (2b) van het Handvest van de Grondrechten van de Europese Unie, Artikel 3 van het EVRM en Artikel 35 van het Handvest van de Grondrechten van de Europese Unie. Daarnaast is er ook Artikel 13 van het ESH, dat door het Europees Comité voor Sociale Rechten werd uitgebreid zodat het ook van toepassing is op irreguliere migranten. Het Comité was bovendien van oordeel dat de beperking van kindzorg tot noodsituaties in strijd was met Artikel 17 (Internationale Federatie voor de Rechten van de Mens v. Frankrijk, klacht n° 14/2003, beslissing gegrond op besluit van 8 september 2004, §§ 26-32; Raad van Europa (2008) '[Digest of the Case Law of the European Committee of Social Rights](#)', pagina's 183-184. Men vindt dit ook terug in Artikel 28 van de Internationale VN Arbeidsmigranten Conventie, hoewel dit niet wettelijk bindend is. Als Lidstaat van de WGO heeft Nederland ook de 'plicht om ervoor te zorgen dat nationale en regionale systemen voor gezondheidszorg en in het bijzonder ziekenhuizen en gezondheidsdiensten de rechten van migrantenkinderen op gezondheidszorg ondersteunen; ziekenhuizen en gezondheidsdiensten hebben de plicht om migrantenkinderen en hun gezinnen te helpen bij hun zelfverwezenlijking, door kennis en bewustzijn over de rechten van de migrantenkinderen te promoten' (inofficiële vertaling) (IOM (2009) *Ensuring the Right of Migrant Children to Health Care: The Response of Hospitals and Health Services*, pagina's 9-10).
- 30 In de rechtszaak *Pretty v. United Kingdom* oordeelde het Europees Hof voor de Rechten van de mens dat een behandeling die het risico inhoudt dat een ziekte wordt verergerd onder Artikel 3 kan vallen wanneer de overheid verantwoordelijk kan worden geacht. (bijv. gevangenschap, uitwijzing). (Europees Hof voor de Rechten van de mens, [Pretty v. United Kingdom](#), uitspraak van 29 april 2002 (indieningsnr. 2346/02), para. 52.
- 31 OHCHR Comité voor de Rechten van het Kind (2008), op cit note 22
- 32 Artikel 10 Vreemdelingenwet 2000 (voor de volledige tekst, klik [hier](#)). Zorgverstrekking door de GGD ziekenhuizen en in scholen omvat vaccinaties, de screening en behandeling van besmettelijke ziekten en de opvolging van de gezondheid van het kind (Wet Publieke Gezondheid; online te raadplegen, klik [hier](#).) Zie ook het HUMA Network (2009) *Access to Health Care for Undocumented Migrants and Asylum Seekers in 10 EU countries: Law and Practice*, page 111-114.
- 33 Artikel 308 en 309 van het Wetboek van Strafrecht (voor de volledige tekst, klik [hier](#)) en artikel 47 van de Wet op de beroepen in de individuele gezondheidszorg (voor de volledige tekst, klik [hier](#)). Voor meer informatie over wat u kunt doen wanneer een dokter zorgverstrekking weigert, klik [hier](#).

- 34 Artikel 5 paragraaf 2 van de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (AWBZ) stelt dat mensen die niet rechtmatig in Nederland verblijven, niet kunnen genieten van de AWBZ-zorgverzekering (voor de volledige tekst, klik [hier](#)) en dat enkel AWBZ-verzekerden toegang krijgen tot het basispakket zorgverzekering onder de Wet Zorgverzekering (voor de volledige tekst, klik [hier](#)). Belangrijk is dat ongedocumenteerde kinderen steeds wettelijk toegang krijgen tot zorgverstrekking die onder de AWBZ-wet valt (bijvoorbeeld indien zij verzorgd moeten worden in een gespecialiseerde instelling) wanneer onderzoek uitwijst dat deze zorg noodzakelijk is. Terugbetaling door de zorgverzekering is dan mogelijk. Voor meer informatie, klik [hier](#).
- 35 Ga naar de website van het College voor Zorgverzekering, klik [hier](#). De terugbetaling aan ziekenhuizen is afhankelijk van het feit of de patiënt het ziekenhuis rechtstreeks benadert (zonder doorverwijzing) of doorverwezen wordt door een dokter, alsook van het type contract (indien er een bestaat) tussen het ziekenhuis en het CVZ. Een terugbetaling tot 100% van de kosten is mogelijk, afhankelijk van het contract. Voor meer informatie, klik [hier](#).
- 36 De medicijnen moeten echter wel op de 'lijst met verzekerde medicijnen' staan. Wanneer medicijnen dringend nodig zijn, kan het recept bij eender welke apotheker worden gebracht en zullen de kosten ook worden terugbetaald, zelfs indien de apotheker niet gecontracteerd is bij het CVZ (Artikel 2.8, Wet Zorgverzekering). Voor meer informatie, klik [hier](#).
- 37 Artikel 107 van de Vreemdelingenwet 200 bepaalt dat administratieve diensten op vraag informatie over vreemdelingen moeten verstrekken aan de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND) voor de uitvoering van de Vreemdelingenwet. De minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport heeft echter verduidelijkt dat het niet de taak is van medische verzorgers of gezondheidsinstellingen om ongedocumenteerde migranten op te sporen en te rapporteren (Antwoord op een *Kamervraag* 840, 7.12.07; raadpleeg online, klik [hier](#)).

HUISVESTING

- 38 Artikel 27 (1) en 3 van het IVRK, Artikel 25 (1) van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, Artikel 11 (1) van het IVESCR, Artikel 5 (e)(iii) van het Verdrag inzake de Uitbanning van alle Vormen van Discriminatie van Vrouwen, Artikel 14 (2h) van het Handvest van de Grondrechten van de Europese Unie, Artikel 3 en 8 van het EVRM en Artikel 34 (3) van het Handvest van de Grondrechten van de Europese Unie. Het staat ook in Artikel 31 van het ESH waarvan de jurisprudentie van het Europees Comité voor Sociale Rechten bepaalt dat het ook van toepassing is op onregelmatige migrantenkinderen (het bereik van het ESH is normaal beperkt tot staatsburgers of reguliere arbeiders van de verdragsluitende staten). (Klacht nr. 47/2008, [Defence for Children International \(DCI\) v the Netherlands](#); Carrera & Merlino (2010), '[Assessing EU Policy on Irregular Immigration under the Stockholm Programme](#)': pagina's 28-30. Men vindt dit ook terug in Artikel 43.1 van de Internationale VN Arbeidsmigranten Conventie, hoewel dit niet wettelijk bindend is.
- 39 Cholewinski (2005) *Study on obstacles to effective access of irregular migrants to minimum social rights*, pagina's 32-33; Zie ook bijv. *Gillow v. UK*, vonnis van 24 november 1986 (indieningsnr. 9063/80), *Buckley v. UK*, 15 september 1996 (20348/92), *Connors v. UK*, 27 mei 2004 (66746/01).

- 40 'Koppelingswet' van 1998 en Artikel 10 van de Vreemdelingenwet. De Nederlandse rechtbanken sluiten kinderen zonder papieren ook uit van Artikel 27 van het IVRK: In een uitspraak van het Hof van Beroep van 24 januari 2006 erkent het Hof het recht op bijstand voor kinderen van ouders die rechtmatig in Nederland verblijven in afwachting van een beslissing op een aanvraag om toelating, maar niet voor kinderen van ouders die geen recht hebben op een tijdelijke verblijfsvergunning. Er dient genoteerd te worden dat het Hof van Beroep de rechtstreekse toepassing van Artikel 27 van het IVRK verwerpt. 'De Nederlandse ngo Kinderrechtencollectief is buitengewoon bezorgd over het feit dat kinderen in Nederland zonder recht op een tijdelijke verblijfplaats uitgesloten worden van de meest elementaire voorzieningen zoals huisvesting, maar ook van geld om kleding en voedsel te kopen, en vindt het onbegrijpelijk dat de rechtstreekse uitvoering van Artikel 27 van het IVRK wordt verworpen, aangezien de verplichting tot 'voeding, kleding en huisvesting' (Artikel 27, paragraaf 3 van het IVRK) toch erg specifiek is. Deze verplichting heeft betrekking op de basisvoorzieningen die voor alle kinderen toegankelijk moeten zijn.' (inofficiële vertaling) (NGO Coalition for Children's Rights (2008) - ngo Kinderrechtencollectief - *op cit note 10: 29*) De uitsluiting van sociale bijstand werd verder uitgewerkt door de jurisprudentie. Zo oordeelde het Hof bij een rechtszaak betreffende de toegang tot kinderbijslag dat het onder bepaalde omstandigheden noodzakelijk is om ongedocumenteerde gezinnen kinderbijstand te leveren om het recht op respect voor het privé- en gezinsleven en de verplichting om een kind te beschermen, te waarborgen. (BR1905, Centrale Raad van Beroep, 08/6595 AKW enz. (uitspraak te online te raadplegen [hier](#)))
- 41 Defence for Children International (DCI) v Nederland, klacht No. 47/2008, beslissing gegrond op besluit van 20 oktober 2009, online te raadplegen [hier](#).
- 42 Het is ook een schending van Artikel 9 van het IVRK. NGO Coalition for Children's Rights (2008) - ngo Kinderrechtencollectief - *op cit note 10: 23, 29*.

OVERLAPPENDE VRAAGSTUKKEN

- 43 Een rapport van Shelter waarschuwt bijvoorbeeld dat kinderen die in slechte woonomstandigheden leven, tot 25% meer risico lopen op ernstige ziekten en handicaps tijdens hun kindertijd en jongvolwassenheid. Een veranderlijke, ongeschikte huisvesting en een zwakke gezondheid kunnen kinderen belemmeren bij het schoolgaan en bijgevolg hun academische prestaties negatief beïnvloeden. (Harker (2006) *Chance of a lifetime: The impact of bad housing on children's lives*).

This project has received financial support from:

PLATFORM FOR INTERNATIONAL COOPERATION ON
UNDOCUMENTED MIGRANTS

Rue du Congrès/Congresstraat 37-41, post box 5

1000 Brussels – Belgium

Tel: +32/2/210.1780

Fax: +32/2/210.1789

info@picum.org

www.picum.org